

פרשת ויחי
תשפ"ה לפ"ק

גליון אוצרות חז"ל

פנינים יקרים
מאוצרות המדרש
והראשונים

מאוצרות המדרש

"וישמטוהו - אף הלשינו עליו לפני פרעה הושבים להורידו מכסאו", וראה סוטה לו ע"ב

וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל פְּנֵי אָבִיו (א) וַיִּשְׁכַּב יוֹסֵף אֶת אָבִיו בְּמִיטַת שֵׁן פִּיל מְחוּפָּה זֶהב טוֹב, מְקוּבְעַת אַבְנִים טוֹבִים, וּמְחוּזָקַת בַּחבְלֵי בּוּץ. שֵׁם הָיוּ שְׂפוּכִים יֵינוֹת רְחוּחִים וְשֵׁם שׁוֹרְפִים רֵאשֵׁי בִשְׁמִים. שֵׁם הָיוּ עוֹמְדִים גִּבּוֹרִים לְבֵית עֵשָׂו וּמְבִית יִשְׁמַעֵאל [ראה סוטה יג]. שֵׁם הָיָה עוֹמֵד אֲרִיֵּה יְהוּדָה גִּבּוֹר אַחִיו. עֵנָה וְאָמַר לֹאֲחָיו בּוֹאוּ וּנְבַכְהָ עַל אֲבִינוּ אֲרוּ רַם שְׂרָאשׁוּ מְגִיעַ עַד רוּם שָׁמַיִם גַּם עֲנַפְיוֹ מְסוּכָכִים עַל כָּל דִּירֵי הָאָרֶץ, וְשׁוֹרְשָׁיו מְגִיעִים עַד קִרְקַע הַתְּהוֹם. מִמֶּנּוּ קָמוּ י"ב שַׁבְּטִים, מִמֶּנּוּ עֲתִיד לַעֲמוּד מַלְכִים וְשׁוֹלִשִׁים, וְכַהֲנִים בְּפִלּוּתָם לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת, וּמִמֶּנּוּ לוֹיִים בְּמַחְלָקוֹתָם לְשִׁיר אֹז נִרְכַּן יֹסֵף ע"פ אָבִיו וּבַכָּה עֵלָיו. [תְּרַגּוּם יוֹנָתָן]

וַיִּקְבְּ אֶתֹו מִצְרַיִם (ג) אֹמְרִים אֵלָיו בּוֹאוּ וּנְבַכְהָ עַל יַעֲקֹב הַחֲסִיד שְׂבוּכּוֹתוֹ סַר הָרַעֲב מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. [ולכן נקרא אבל מצרים זוהר ח"א רמט]. שהיתה הגורה שיהיה הרעב מ"ב שנים ובזכותו של יעקב נמנעו ארבעים שנה ממצרים [תְּרַגּוּם יוֹנָתָן]

וַיִּקְבְּ אֶתֹו מִצְרַיִם שְׂבָעִים יוֹם (ג) אָמַר רַבִּי אֶהְיֶה אוֹתָן שְׂבָעִים יוֹם שְׁבִין אֲנֵרֶת לְאַגְרֵת [מ"ג נסן עד כ"ג סיון כמפורש במגילת אסתר]. כְּנֶגֶד שְׂבָעִים יוֹם שְׂעָשׂוּ מִצְרַיִם חֶסֶד עִם אָבִינוּ יַעֲקֹב [ב"ר ק, ו]

וַיִּדְבַּר יוֹסֵף אֶל בֵּית פְּרַעֲהָ לֵאמֹר (ד) לָמָּה אָמַר לְגַדְלַת [לאומנת של המלכה?] שְׂתָפִים לְפִלְקָהָ, וְהַמְלִיכָה תִּפְסֵי לְמִלְכָּה. וְלָמָּה לֹא נִכְנַס הָיוּ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַקְנִין בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל שְׂאִין אָבֵל נִכְנַס בְּפִלְטִין שֶׁל מִלְכָּה [ב"ר ק, ד]

וַיִּשְׂאֹו אֹתוֹ בְּנָיו... וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ (ג) וַיִּשְׁמַע הַדָּבָר לַעֲשׂוֹ הַרְשָׁע וּבָא מֵהָר שְׂעִיר בַּלְגִּיּוֹנִין רַבִּים וּבָא לְחַבְרוֹן וְלֹא נָתַן לְיוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אָבִיו. מִיַּד הֵלֵךְ נִפְתְּלִי וְרִץ וַיִּרַד לְמִצְרַיִם וּבָא בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהִבִּיא שְׂטַר הַקִּנְיָן שֶׁכָּתַב עֲשׂוֹ לְיַעֲקֹב אַחִיו עַל מַחֲצִית מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלֶת. וַיְמִיד רַמּוֹ יוֹסֵף לְחֹוֹשִׁים בֵּן דָּן וְקִטַּע רֵאשׁוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ הַרְשָׁע, וְהִיָּה רֵאשׁ עֲשׂוֹ מֵתַגְלָגֵל עַד שֶׁנִּכְנַס לַתּוֹךְ הַמַּעֲרָה, וְנָח בַּתּוֹךְ חִיקוֹ שֶׁל יִצְחָק אֲבִינוּ. [תְּרַגּוּם יוֹנָתָן]

וְאַתָּם הַשְּׂבָתִים עָלֵי רַעָה (ג) חֲשַׁבְתֶּם עָלַי מַחֲשָׁבוֹת רַעוֹת שֶׁמָּה שֶׁלֹּא הִיִּיתִי מִיִּסַּב עִימָכֶם לֹאֲכֹוֹל בְּגִלְגַּל שְׁנוּטָר אֲנִי לָכֶם שֶׁנִּשְׂאָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָה לְמַבָּה שֶׁאֲבֵא הִיָּה מְשִׁיב אוֹתִי בְּרֵאשׁ, וּמִפְּנֵי כְבוֹדוֹ הִיִּיתִי מְקַבֵּל. וְעַתָּה אֵין אֲנִי מְקַבֵּל. [תְּרַגּוּם יוֹנָתָן וכו"ב בב"ר ק, ח]

וַיִּרְא יוֹסֵף לְאַפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מִקְרֵי בֶן מְנַשֶּׁה וְלָדוֹ עַל בְּרַכְּוֹ יוֹסֵף (כג) אוֹף בְּנֵי מִקְרֵי בֶרַךְ מְנַשֶּׁה בְּדֵ אֶתְּלִידוֹ גְּזִירִינוּן יוֹסֵף [-כשנולדו מלם יוסף, תְּרַגּוּם יוֹנָתָן. ולכאורה מדויק זה ממילת ברכי]

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו (א) רַבִּי יִדְן אָמַר "וַיִּקְרָא יַעֲקֹב לְאֵלֵי" לְהִיֹּת עִם בְּנָיו. רַבִּי פִּינְחָס אָמַר זְמַנּוֹ [להיות מוכן תמיד לעזר] לְבָנָיו. אָמַר רַבִּי אֲבִיוֹן [ויקרא לשון קריאי העדה מינה את הקב"ה]. עֲשָׂאוּ אֲפֻסְרוֹפּוֹס עַל בְּנָיו [כאב הממנה על בניו קודם מותו שיעשה צרכי הבנים וטובתם גם בלי שיבקשו (מפ)]. וַיִּאֲמַר הָאֶסְפּוֹ וְגו', הָאֶסְפּוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַקְבָּצוֹ לְרַעְמִסָּס. הָאֶסְפּוֹ מֵעֲשָׂרֵת הַשְּׂבָטִים, וְהַקְבָּצוֹ לְשֶׁבֶט יְהוּדָה וּבְנֵימִין. צָוָה אוֹתָן לְהִיֹּת נוֹהֲגִין בְּשֶׁבֶט יְהוּדָה וּבְנֵימִין כְּכַבּוֹד. רַבִּי אֶהָא אָמַר הַטְּהָרוּ [כמו ואחר תאסף]. וְנִרְכַּנּוּ אֶמְרֵי צָוָה אוֹתָן עַל הַמַּחְלָקָת, אָמַר לְהוֹן תְּהִיוּ פְּלִכּוֹן אֶסִּיפָה אַחַת [כיון ש]נַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֵדָה אַחַת, הַתְּקִינוּ עֲצָמְכֶם לְגִלְגָּלָה. אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אַתְּכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים ר"ם אֲמַר מְפָלַת גּוֹג הַרְאָה לָהֶם. ר"י אָמַר בְּנֵין בֵּית הַמְּקַדֵּשׁ [השלשין] הַרְאָה לָהֶם. רַבְנָן אֲמַרֵי מְלַמֵּד שְׂבָא לְגִלְגָּלוֹת לָהֶם אֵת הַקֶּץ וְנִתְפַסְפֶּה מִמֶּנּוּ. מִשָּׁל לְאוֹהֲבֵוֹ שֶׁל מִלְכָּה שֶׁהִיָּה נִפְתָּה מִן הָעוֹלָם וְהָיוּ בְּנָיו סוֹבְבִין אֵת מַשְׁתֵּוֹ, אָמַר לָהֶם בּוֹאוּ וְאַגְלָה לָכֶם מִסְטוּרֵין שֶׁל מִלְכָּה. מִלְכָּה עֲיִנְיוֹ וְהִבִּיתָ בְּמִלְכָּה. אָמַר לָהֶם הָיוּ זְהִירִין כְּכַבּוֹדוֹ שֶׁל מִלְכָּה. קָף יַעֲקֹב אָבִינוּ תִּלְּהָ עֲיִנְיוֹ וְרָאָה שְׂכִינָה עוֹמְדָת עַל גְּבִיו, אָמַר לָהֶם הָיוּ זְהִירִין כְּכַבּוֹדוֹ שֶׁל הַקַּב"ה. [ב"ר צח, ב]

וַיִּאֲמַר הָאֶסְפּוֹ (א) הַטְּהָרוּ מִטּוּמָאָה, וְאֵגִיד לָכֶם רוּזִים סְתוּמִים קִיצִים גְּנוּזִים וּמִתָּן שְׂכָרֶם שֶׁל צִדִיקִים וּפּוֹרְעֻנוֹתָם שֶׁל רְשָׁעִים וְשׁוֹלֵת גֵּן עַדן. כֹּאֲחֵד מֵתַאסְפִּים י"ב שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל מְקִיפִים אֵת מִיטַת הַזּוֹהַב שֶׁשׁוֹכֵב עֲלֵיהָ. [תְּרַגּוּם יוֹנָתָן וע"י הערה 1]

עַד פִּי יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים (י) אָמַר רַבִּי חֲנִין אֵין יִשְׂרָאֵל צָרִיכִין לְתַלְמוּדוֹ שֶׁל מִלְכָּה הַמְּשִׁיחַ לְעַתְּלָה, לְשֶׁאֲמַר (ישעיה יא): אֵלָיו גּוֹיִם יִדְרְשׁוּ. לֹא יִשְׂרָאֵל. אִם כֵּן לָמָּה מִלְכָּה הַמְּשִׁיחַ בָּא וּמָה הוּא בָּא לַעֲשׂוֹת, לְכַסֵּם גְּלִימְתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלִתֵּן לָהֶם [לאומות] שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת [כגון סוכה ולולב ותפילין, מדי' שו"ט פכ"א]. [ב"ר צח ט]

וַיִּלְקַדֵּד נְזִיר אֶחָיו (כו) שְׂרַחֲקוּ אוֹתוֹ אֶחָיו וְעֲשׂוּ אוֹתוֹ נְזִיר. רַבִּי לִוִּי אָמַר נְזִיר מִמֶּשׁ הָיָה, דְּאָמַר רַבִּי לִוִּי פֶל שְׁמַיִם וְעֲשָׂרִים שָׁנָה שְׁלֹא רָאָה אֶחָיו לֹא טַעַם טַעַם יָין, אָף הֵם לֹא טַעְמוּ יָין עַד שְׂרָאוּ אוֹתוֹ, הָרָא הוּא דְקָתִיב (בראשית מג, לד): וַיִּשְׁתֶּוֹ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ, עִמּוֹ שְׁתֵּוֹ חֲזִין מִמֶּנּוּ לֹא שְׁתֵּוֹ. [ב"ר צח כ]

וַיִּרְא מְנַחֵה עוֹה"ב פִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ וְהַחֲלַק שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּי נַעֲמָה וַיִּט שְׂכָמוֹ לְסַבֵּל לָכֵן הִיטָה כְּתַפּוֹ לְהַתְּיַנֵּעַ בְּתוֹרָה וְהָיוּ אַחִיו מַעֲלִין לוֹ דְּרוֹנוֹת. [תְּרַגּוּם יוֹנָתָן]

וַיִּשְׁתַּמְּחֶהוּ בְּעָלֵי חֲצִים (כג) אֵלּוֹ חֲרַטּוּמֵי מִצְרַיִם וְחַכְמֵיהֶם שֶׁהָיוּ מֵתַקְנָאִים בּוֹ וְאוֹמְרִים עֲלָיו דְּבָרֵי רַכִּילוּת וְלִשְׁה"ר לִפְנֵי פְּרַעֲהָ לְהוֹרִידוֹ מִגְּדוּלְתוֹ [מדרש שכל טוב. וכ"ה בתְּרַגּוּם יוֹנָתָן]

1 לפי מדויק יותר כדברי הספורנו שביאר כאן למה נקרא אחרית הימים כי הוא "אחרית ימי האומות אויבי ה' ומלכותם שתמלא סאתם". ולכאורה זהו כונת התְּרַגּוּם יוֹנָתָן שתרגם כאן "וכשנתגלה כבוד שכונת ה', הקץ שעתיד מלך המשיח לבוא נתכסה ממנו, ואז אמר בואו ואגיד לכם מה שיקרה אתכם באחרית הימים. משמע שא"ל דב"א שעת"ל או. (וראה בבעה"ט סוף הפ' שמביא מדרש שיעקב גילה ליוסף את הקץ, מובא בסוף הגליון)

מתאמרא משם הרח"ק מרוזין ובנו הר"ק מסאדיגורא שכיון שיש שני זמנים האחד "בעיתא", והאחד "אחישנא" שהוא תלוי בתשובה ואינו תלוי בזמן. ויעקב רצה לגלות הזמן של בעיתא (כי הזמן השני לא שייך לדעת לפי שהוא תלוי בבחירה ולא בזמן). אך הקב"ה לא רצה שיפתח יעקב פיו לרעה שיהא ח"ו צריך להתקיים קץ זה.

2 ובמהרה"ו פירש גודלת קולעת שיער נשי בית המלך, וכ"ה במשנה סופ"י דשבת ובירושלמי פ"ב דע"ז.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֶלְקִים פָּקֵד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהִעֲלֶה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ
(כד) והשביע יוסף לבני לומר לבניהן הנה אתם משתעבדים למצרים לא תזידו לעלות
ממצרים עד זמן שיבואו שני גואלים ויאמרו לכם פקד יפקד ה' אתכם: [תרגו"י]
וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (כו) ועיטרו מיטרו והניחו אותו בתיבה ושיקעוהו בתוך גילום
מצרים [תרגום יונתן]

כענין שעשה אלישע [ע"י מלכים-ב יג, טו] ואף על פי שלא סיפר הכתוב כן ירמונו בפסוק
הזה, ויתכן שזה טעם אמרו לקחתי כי מאז לוקחה הארץ לבניו [רמב"ן]
וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו (א) שרצה לגלות להם הקץ ונסתם ממנו אמר יעקב שמא יש בכם
חטא אמרו לו תדקדק בשמותינו ולא תמצא בהם אותיות חט. ואמר להם גם אין בהם
אותיות קץ: [בעה"ט]

וַיִּשְׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם (ב) קבלו את הדרך שהורה לכם כל ימיו אשר בה תהיו בני
ישראל והוא אביכם כי תשתררו עם אלהים ואנשים ולא יאבד מכם הטוב העתיד לבא:
[ספורנו]
וּבְרַצְנָם עָקְרוּ שׂוֹר (ו) לשון חומה, תרגום של תרעו שור סנאה, והוא חומת שכם [חז"י
קוני]

יְהִי דָן נָחֵשׁ עָלַי דָּרָה... לִישׁוּעָתָה קִנִּיתִי ה' (ז-יח) כאשר ראה הנביא [יעקב] בנו דן
בדמות נחש בדרך הנבואה מיד פחד יעקב ואמר הושיעני השם: [אבע"ז בשם ר' יצחק]
וַיִּשְׁשָׁר חֲמֹר גָּרָם (יד) אתמר במס' נדה [ע"י עמ' לא: ובמורחי עה"פ כאן] חמור גרם
לו ליששכר שילד, כי כשבא יעקב מן השדה ושמעה לאה חמורו נוער יצאה לקראתו
והביאתו לאהל שלה ובאותו הלילה נתעברה מיששכר: [דע"ז]

יֵט דָּן דָּרָה וְגִדְדָה (טז) התנבא שיבא עליו גידוד והוא ינצחנו באחרונה... ואנחנו לא נדע
היום כל התלאות העוברות על אבותינו: [אבע"ז]
וַיִּכְפֹּר אֹתוֹ מִצְרַיִם שְׂבָעִים יוֹם (ג) שבועים יוצאי ירכו בכוחו איש יומו [חזקוני].

בְּקִרְיָי אֲשֶׁר קִרִּיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן (ה) כשמתו האמהות כרו האבות קבר אצלם זהו אשר
קיריתי לי, [ריוקא וכ"כ המלבי"ם "קבר זה כרה בחייו לאות ולזכרון תמיד יום המיתה כמו
שסופר [בס' חובת הלבבות] על עם קדמון שהיה בתייהם אצל קבריהם לזכירת יום מותם,
[התורה והמצוה]]

וַיַּעַל עֲמֹם גַּם רַכָּב גַּם פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחְנֶה כְּכַד (ט) כי ידע דודן עשו ובניו וכן היה מעשה
כי מצינו בספר דברי הימים ליוסף בן גוריון [ספר יוסיפון] וזולתו מספרי הקדמוניות כי
בא צפו בן אליפז בן עשו ועשה עמהם קטמה על זה עד שערכו מלחמה ותגבר יד יוסף
ותפשו עם מבחר גדודיו והביאום למצרים ועמד שם בתפיסה כל ימי יוסף וברח משם
במותו והלך לארץ כאנפניא ומלך על כתיים ברומא. ובסוף הומלך על כל ארץ איטלייא.
והוא אשר מלך ראשון על רומה. והוא אשר בנה ההיכל הראשון והגדול מאשר נבנו
ברומה. וגם רבותינו (סוטה יג) הזכירו מזה הענין מקטמת עשו במערה. והכתוב שאמר
בכאן [להלן ג' יד] וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העולים אתו לקבור את אביו אחרי
קברו את אביו בא לרמוז שלא מת אחד מכלם במלחמה ולא בדרך שעמד להם זכות
הנביא וזכות יוסף שעלו עמו. [רמב"ן בפסוק לא]

בירושלמי (כתובות פ"א ה"ה). בראשונה גזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת בידם מאי
בותם שיהודה הרג עשו דכתיב (בראשית מט) ידך בעורף אויביך ותניא נמי בספרי ידיו
רב לו בשעה שהרג את עשו ובסוף פ"ק דסוטה (דף יג.) דאמר חושים בן דן שקל קולפא
ומחייה ארישיה דעשו ונתרו עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב שמא לא מת באותה הכאה עד
שעמד עליו יהודה והרגו. [תוספות גיטין נה ע"ב ד"ה ביהודה]

וַיִּשְׁפָּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כה) במדרש יש, שהשביעים שלא ידחקו את הקץ כי יוסף
ידע הקץ כי יעקב גילה לו [בעה"ט]

וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (כו) וסמיד ליה ולאה שמות מכאן רמוז שכותבין שמותיהן של
מתים במצבה. [מושב זקנים פ' שמות]

וַיִּשְׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם (ב) קבלו את הדרך שהורה לכם כל ימיו אשר בה תהיו בני
ישראל והוא אביכם כי תשתררו עם אלהים ואנשים ולא יאבד מכם הטוב העתיד לבא:
[ספורנו]

וַיִּשְׁשָׁר חֲמֹר גָּרָם (יד) אתמר במס' נדה [ע"י עמ' לא: ובמורחי עה"פ כאן] חמור גרם
לו ליששכר שילד, כי כשבא יעקב מן השדה ושמעה לאה חמורו נוער יצאה לקראתו
והביאתו לאהל שלה ובאותו הלילה נתעברה מיששכר: [דע"ז]

יְהִי דָן נָחֵשׁ עָלַי דָּרָה... לִישׁוּעָתָה קִנִּיתִי ה' (ז-יח) כאשר ראה הנביא [יעקב] בנו דן
בדמות נחש בדרך הנבואה מיד פחד יעקב ואמר הושיעני השם: [אבע"ז בשם ר' יצחק]
וַיִּכְפֹּר אֹתוֹ מִצְרַיִם שְׂבָעִים יוֹם (ג) שבועים יוצאי ירכו בכוחו איש יומו [חזקוני].

מאוצרות הראשונים

וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אֲבִיךָ הִלָּח (א) ומשמע שלא היה יוסף רגיל אצל יעקב כמו שמצינו
נמי ויקרא לבנו ליוסף. ושמעתי הטעם, לפי שהיה ירא שישאל לו הענין היאך הורד
למצרים ויגיד לו שמכרוהו אחיו ויקללם יעקב ונמצא מחריב את העולם כולו שהרי רחל
אמו שקלל שלא מדעת ואמר עם אשר תמצא נתקיימה קללתו ומתה בדרך אפרת. הא
אם יקללם מדעת לא כל שכן: [דע"ז]

אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה בְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהִיוּ לִי (ה) "אפרים ומנשה" עולין בגמטריה "ראובן
ושמעון" ואחד יותר [732] היינו "שכם אחד על אחיך". [פי' הרא"ש ודע"ז]

וְאֵנִי בְּבָאִי מִפְּדָן (ו) עדיין לא הייתי מוחזק במערה לפי שעשוי מערער עליה וקברתיה
בדרך אבל כשקברתי את לאה כבר הלך לו עשו אל ארצו והניח לי הכל. וְאֶקְבְּרָה שָׁם
בְּדָרָה כי ידעתי שאותו גבול יעלה לחלק בני רחל. וכה"א (שמואל ב') "עם קבורת רחל
בגבול בנימין", ואם קברתיה במערה אין זה כבוד שחברון בחלק יהודה בן לאה. דבר
אחר, לכך קברה שם שגנות לילדת מתה להוליכה למרחוק פן יהיו דמיה מתלכלכים
תכריכה. [חזקוני]

וע"ד הפשט, [-חזקוני מפי חז"ל שעשה ע"פ הדיבור] התנצל ואמר לו כי מתה בדרך
בפתע פתאום ולא יכול לקברה שם כי איך יעזוב את בניו ואת מקנהו בדרך וילך מהרה
עמה למערת המכפלה ואיה הרופאים והרפואות לחנש אותה וזה טעם "על" ואף על פי
שמערת המכפלה אינה רחוקה משם רק כחצי יום היה יעקב כבד מאד במקנה הגדול
ובני בית ולא יגיעו שם רק בימים רבים וכן עשה בדרך ההוא ימים רבים עד בואו אל
אביו ושנו חכמים [מו"ק כו.] ולא [מניחים מיטה ברחוב] של נשים לעולם מפני הכבוד.
ואני סבור שהיו אלו דברי התנצלות וגם יוסף יודע שמתה בדרך ונקברה בארץ וכבוד
עשה לה במותה אבל הכוונה ליעקב שלא הוליך אותה למערה כדי שלא יקבור שם שתי
אחיות כי יבוש מאבותיו ולאה היא הנשאת לו ראשונה בהיתר [רמב"ן]

וַיַּעֲנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָבוֹד מִקֶּדֶן לֹא יוֹכַל לְרַאֲתוֹ (י) היטב כדי שתחול עליו ברכתו בראותו אותם
כענין אשר תראנו משם. וכענין ויראהו ה' את כל הארץ כדי שיברך אותם. וכן באלישע
ויפן אחרינו ויראם: וַיִּשָּׂק לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם. כדי שתדבק נפשו בהם ותחול עליהם ברכתו:
[ספורנו]

אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי (כב) 'זקרב אלי עוד שעשה יעקב כדרך
שיעשו הנביאים נטה ידו בחרב כנגד ארץ האמורי, וזרק שם הציים להיותה נכבשת לבניו,

3 ע"ש בגמ' דלדעה אחת דוקא יולדת שמתה אין מניחים וגם לדעה זו מדויק דברי הרמב"ן ביותר.

4 תחילת דברי הרמב"ן: "וייחס החרב והקשת אליו כי זכותו היא העושה עמו מלחמה והיא הנלחם להם. לא הם עצמם, וכענין שאמר הכתוב "כי לא בחרבם ירשו ארץ וזרועם לא הושיעה למו כי ימינך
וזרועך ואור פניך כי רציתם" וזהו זכות האבות. כי על דרך האמת ימינך - לאברהם, וזרועך - ליצחק, ואור פניך - ליעקב.